

VII. Závěr

Tato práce byla věnována široké problematice právních aspektů ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí. Jejím cílem bylo představit v nezbytné šíři ekonomická východiska a jejich transponování do jednotlivých nástrojů, strukturovat a systematizovat široké spektrum těchto nástrojů a následně analyzovat jejich uplatnění v českém (případně i československém) právním řádu co do potenciálu efektivního fungování a kolize s jinými – převážně administrativními – nástroji ochrany životního prostředí.

Ekonomické nástroje jsou v současnosti nejvýznamnější právem upravenou podskupinou nástrojů nepřímé regulace společenských vztahů. Na rozdíl od nástrojů využívajících přímého působení ovlivňují ekonomické nástroje stav či kvalitu životního prostředí zprostředkovaně, když tržními signály stimulují nebo naopak znevýhodňují určité alternativy chování adresátů regulace. Ekonomické nástroje přitom nástroje přímého působení v řadě případů nenahrazují, protože jsou ve velké míře uplatňovány k regulaci nově vzniklých společenských vztahů případně společenských vztahů (veřejným) právem dosud neupravených.

Při vědomí dosti nejednotného členění prostředků environmentální politiky, vychází tato práce z následujícího pojmového vymezení ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí: 1) působí motivačně na užitkovou funkci aktérů trhu, 2) jsou potenciálně dynamicky efektivní, tj. poskytují setrvalý podnět k dalšímu snižování zátěže životního prostředí, 3) mají za cíl ochranu životního prostředí a 4) váží se k chování podle práva.

Z hlediska funkčního účelu mohou být ekonomické nástroje ochrany životního prostředí zaměřeny na různé cíle, nejčastěji se u nich setkáváme s funkcí motivační (stimulační), v některých případech mohou tyto nástroje plnit současně i funkci internalizační či kompenzační. V praxi je i díky pluralitě cílů veřejné politiky často zvýrazněna funkce akumulární (fiskální), zpravidla jako zdroj pro financování ochrany životního prostředí z veřejných rozpočtů. U ekonomických nástrojů, jejichž cílem je zajištění závazků či odpovědnosti se setkáváme rovněž se zajišťovací funkcí.

Jak ukazuje provedená historická analýza, lze se s ojedinělými případy uplatnění ekonomických nástrojů setkat v někdejší Československu již od 60. let minulého století. K většímu rozvoji uplatnění těchto nástrojů však dochází teprve v posledních bezmála 20 letech. Přes výraznou diskontinuitu v přístupu k ochraně životního prostředí, představovanou v podstatě kompletně novou legislativou přijatou v první polovině 90. let, se u ekonomických nástrojů přijatých před rokem 1989 projevuje zřetelná setrvačnost v podobě spíše postupných úprav a rozšiřování jejich působení. Pravděpodobným vysvětlením tohoto fenoménu je dominantní orientace na nástroje přímého působení, alespoň v počátečním období po listopadu 1989.

Přitom se ovšem u ekonomických nástrojů z éry socialismu nabízí úvaha o jejich ekonomické účinnosti, neboť i ony byly přijímány primárně s motivačním, někdy až sankčním cílem. Díky tomu, že stát měl (nebo alespoň mít mohl) v podmínkách centrálně plánované ekonomiky v podstatě úplnou informaci o mezních nákladech na zamezení znečištění pro každý provoz⁵²⁸, alespoň teoreticky mohl (odhlédneme-li od ostatních deformací plánované ekonomiky) relativně snadno dosáhnout zvolené úrovně znečištění.

Přestože byl na začátku období transformace jasně formulován záměr zavedení daně k ochraně životního prostředí, k jeho realizaci nedošlo. I přes zavedení dalších poplatkových titulů lze spíše usuzovat na upozadění jejich významu, což by vysvětlovalo téměř úplnou rezignaci na jakékoli zvyšování sazeb povinných plateb v průběhu 2. poloviny 90. let, přestože nárůst cenové hladiny byl v té době značný⁵²⁹.

Významným stimulem pro širší uplatňování ekonomických nástrojů byla až příprava na vstup a samotný vstup do EU⁵³⁰, a to přesto, že povinnost zavést ekonomické nástroje je komunitárním právem stanovena v relativně omezeném rozsahu. Postupné rozrůstání environmentálního *acquis* však zahrnuje stále více

⁵²⁸ Srov. např. poplatek za znečištění ovzduší podle zákona 35/1967 Sb., jehož základní sazba byla stanovena právě ve výši nákladů na zamezení.

⁵²⁹ To ostatně ukazuje na jednu z nevýhod povinných dávek stanovených pevnou sazbou. K takovému efektu u povinných dávek stanovených procentní sazbou (např. daně z příjmu) nedochází.

⁵³⁰ Spíše jen jako poznámku na okraj lze zmínit zásadní význam možnosti čerpání veřejných podpor z komunitárních zdrojů (fondy PHARE a SAPARD) již před vstupem do EU.

podnětů členskými státy k širšímu uplatnění ekonomických nástrojů. Stěžejní význam mají dva předpisy týkající se harmonizace zdanění energií a obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů. Právě komunitární systém obchodování a emisními povolenkami přitom představuje fakticky první funkční ekonomický nástroj mezinárodní environmentální politiky s potenciálem uplatnění v globálním měřítku.

Předmětem analýzy jsou ekonomické nástroje uplatňované na jednotlivých úsecích práva životního prostředí, včetně přesahů do práva energetického a dopravního. Nejčastěji využívaným ekonomickým nástrojem v českém právu jsou povinné dávky poplatkového typu, které jsou univerzálně uplatňovány téměř ve všech oblastech ochrany životního prostředí. V podstatě totéž platí i pro veřejné podpory, a to jak přímého, tak i nepřímého charakteru. Naproti tomu environmentální daně představují nový prvek v systému ekonomických nástrojů a jejich uplatnění je omezeno na oblast využívání energie. Úzce specificky jsou využívány i nástroje zajišťovací, zálohové systémy a nejnověji také systém obchodovatelných povolení.

Analýza uplatnění ekonomických nástrojů dále ukazuje, že obecným charakterovým rysem je značná roztržitost právní úpravy. Ta je navíc často novelizována, přitom se však nezdá vytrácí původní zacílení toho kterého nástroje⁵³¹. Spíše absurdně v tomto směru působí absence prováděcích předpisů minimálně u dvou ekonomických nástrojů, která zcela znemožňuje jejich praktické uplatnění⁵³². U některých povinných dávek (např. poplatky podle ZOPK) zákonná úprava vymezuje pouze některé základní prvky tohoto poplatku (daně), což lze, s ohledem na existující judikaturu Ústavního soudu v této oblasti, považovat za nedostatečné naplnění ústavního principu stanoveného v čl. 11 odst. 5 Listiny.

Na základě vyhodnocení fungování vybraných ekonomických nástrojů, lze formulovat závěr, že současný systém poplatků vykazuje jak nízkou účinnost, tak i efektivnost. Nízkou účinnost – tedy nedostatečné naplnění motivační funkce – lze dokumentovat na výše zmiňovaném příkladu emisních poplatků, které evidentně

⁵³¹ Viz např. daňové zvýhodnění biopaliv.

⁵³² V případě odvodů za kácení dřevin tato úprava chybí již dlouhých 15 let, v případě poplatků za autovraky (zavedených v roce 2005) je příslušná novela zákona o odpadech v současnosti před projednáním Poslaneckou sněmovnou po vrácení návrhu s připomínkami Senátem.

nedosahují odhadované výše nákladů na zamezení. V takové situaci tyto poplatky mohou plnit pouze funkci zástupnou, totiž fiskální. Jak přitom ukazují odhady transakčních nákladů správy a placení těchto poplatků, objevují se zde i takové případy, kdy tyto transakční náklady převyšují dosahovaný fiskální výnos.

Za primární příčinu této situace lze označit nízké sazby těchto poplatků, a tedy i nízké výnosy vzhledem k nákladům na jejich výběr. Tento stav je do značné míry výsledkem spíše minimálních změn sazeb v uplynulých letech; navíc výše sazeb nebyla často odpovídající ani v době zavedení těchto poplatků⁵³³. Na potřebu zachování stimulační výše poplatků za emise do ovzduší upozorňuje i hodnotící zpráva OECD⁵³⁴. Přitom však doporučením pravidelné úpravy sazeb nelze rozumět prosté zvýšení o inflaci, neboť to nemusí být nezbytně efektivní přístup. Prvním, již zmíněným důvodem je to, že v řadě případů tyto sazby nebyly motivační ani v době jejich zavedení. Druhým důvodem je vliv technologického vývoje, který působí jak na úroveň emisí, tak i na průběh křivky nákladů na zamezení. Proto i sazby, které odpovídaly nákladům na zamezení technologiemi počátku 90. let, nemusí být přiměřeným indikátorem nákladů na zamezení pomocí technologií konce první dekády 21. století.

Z provedeného vyhodnocení rovněž vyplývá, že velká očekávání vkládaná do systému obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů se zatím nenaplnila. Zásadní překážku představují bezplatné přidělování povolenek emitentům a rozdílné přístupy mezi členskými státy k vytváření národních alokačních plánů a rozdělování povolenek jednotlivým sektorům. Pro zvýšení účinnosti a efektivnosti nástroje bude přínosné stanovit objem alokace společně pro celou EU a všechny povolenky rozdělovat prostřednictvím aukcí. Na to pak navazuje neméně významné rozhodnutí o využití výnosů z těchto aukcí.

Poměrně neuspokojivé fungování stávajících ekonomických nástrojů v ochraně životního prostředí ve spojení s vymezenými normativními předpoklady uplatnění těchto nástrojů zřetelně ukazuje na potřebu jejich důkladného ex-ante a ex-post hodnocení včetně robustních ekonomických analýz. Častá absence odůvodnění

⁵³³ Na to poukazuje Jílková, viz Jílková a kol. op. cit. sub 85 str. 29.

⁵³⁴ OECD: Zpráva OECD o hodnocení politiky, stavu a vývoje životního prostředí ČR, Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2005, str. 102.

volby nástrojů a jejich nastavení při sledování různých cílů environmentální politiky vede nejen k neefektivnímu fungování těchto nástrojů, ale nezřídka i k jejich konfliktu. Přitom vzájemná neslučitelnost cílů environmentální politiky spolu s vnitřně rozpornými kritérii volby nástrojů ukazuje, že jen zřídka lze najít jeden univerzálně použitelný a zároveň efektivní nástroj. Nevyhnutelně se tak potýkáme s rozhodování mezi různými alternativami regulace či jejich kombinacemi (a samozřejmě i možností nepřijetí žádné regulace).

V moderní veřejné politice je odpovědné rozhodování založeno na informacích o potenciálních přínosech a ztrátách různých alternativ regulačních zásahů. I když lze nepochybně diskutovat o explicitních a implicitních omezeních jednotlivých analytických nástrojů využívaných na podporu rozhodování, mohou nám při odpovídajícím použití ukázat, jaké efekty můžeme při realizaci různých alternativ očekávat. V situaci rizik měřítka globální klimatické změny budeme ostatně na takové prostředky odkázáni ve stále větší míře při potýkání se s limity únosné kapacity prostředí, udržitelného čerpání přírodních zdrojů a využívání absorpční kapacity prostředí.

Prameny

Monografie

- Bakeš M. a kol.: Finační právo, 4. vyd., Praha: C.H. Beck, 2006.
- Baumol W.J., Oates W.E.: The theory of environmental policy, 2nd edition, Cambridge University Press, 1988.
- Biondi A., Eeckhout P., Flynn J. (eds.): The Law of State Aid in the European Union, Oxford: Oxford University Press, 2004.
- Damohorský M. a kol.: Právo životního prostředí, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2007.
- Damohorský M.: Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí, Praha: Karolinum, 1999.
- Dienstbier F.: Ekonomické nástroje ochrany životního prostředí – otázky právní, disertační práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2006, dostupné na http://is.muni.cz/th/6045/pravf_d/ [cit. 11. 1. 2008].
- Dvořák A., Brůha J., Brůhová-Foltýnová H., Melichar J., Ščasný M.: Kapitoly z ekonomie přírodních zdrojů a oceňování životního prostředí, Praha: Oeconomica, 2007.
- Friedrich R., Bickel P. (eds.) ExternE: Externalities of Energy. Methodology 2005 Update, Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004.
- Golub J. (ed.): New Instruments for Environmental Policy in the EU, London: Routledge, 1998.
- Jílková J., Pavel J., Vitek L., Slavík J.: Poplatky k ochraně životního prostředí a jejich efektivnost, Praha: Eurolex Bohemia, 2006.
- Jílková J.: Daně, dotace a obchodovatelná povolení – nástroje ochrany ovzduší a klimatu, Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku, o.p.s., 2003.
- Jürgens H. (ed.) Emission Trading for Climate Policy. US and European Perspective, Cambridge University Press, 2005.

- Kloepfer M.: Umweltrecht. 2. Auflage. München: C.H.Beck, 1998.
- Kloepfer M.: Umweltrecht. 3. Auflage. München: C.H.Beck, 2004.
- Klok J.: Negotiating EU CO2/energy taxation Political economic driving forces and barriers, Copenhagen: AKF Forlaget, 2002.
- Kolektiv: Právo životního prostředí, 2. díl, 2. přepracované vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2006.
- Krämer, L.: EC Environmental Law, 4th edition, London: Sweet and Maxwell, 2000.
- Kubátová K.: Daňová teorie a politika, Praha: Eurolex Bohemia, 2000.
- Kühn Z.: Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře, Karolinum, Praha, 2002.
- Moldan B. a kol.: Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí, Praha: Karolinum, 1997.
- Pearce D., Atkinson G., Mourato S.: Cost-Benefit Analysis and the Environment: Recent Developments, Paris: OECD Publications, 2006.
- Pearce D.W., Turner R.K.: Economics of natural resources and the environment, Baltimore: John Hopkins University Press, 1990.
- Pearce, D., Markandya, A., Barbier, E.: Blueprint for a Green Economy, Earthscan, 1989.
- Pekárek M., Jančářová I.: Právo životního prostředí, 1. díl, Brno: Masarykova univerzita, 2002.
- Peltzman S.: Political participation and Government Regulation, University of Chicago Press, 1998.
- Pigou A.C.: The Economics of Welfare, 4th edition, London: Macmillan, 1932.
- Posner R.A.: Frontiers of Legal Theory, Cambridge (MA) / London (UK): Harvard University Press, 2004.
- Rodi M.: Die Subventionsrechtsordnung, Jus Publicum 52, Tübingen: Mohr Siebeck, 2000.
- Røine K., Hasselkneippe H. (eds.): Carbon 2007 – A new climate for carbon trading, Oslo: PointCarbon, 2007.

- Speck S., Andersen M.S., Nielsen H.Ø., Ryelund A., Smith C.: *The Use of Economic Instruments in Nordic and Baltic Environmental Policy 2001-2005*, TemaNord 2006:525, Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 2006.
- Stehling F.: *Ökonomische Instrumente der Umweltpolitik zur Reduzierung stofflicher Emissionen*, Stuttgart: Akademie für Technikfolgenabschätzung in Baden-Württemberg, 1999.
- Stewing C.: *Emissionhandel in der Europäischen Gemeinschaft*, Köln/Berlin/München: Carl Heymans Verlag, 2004.
- Štěpánek Z., Jilková J.: *Malý výkladový slovník z oblasti ekonomiky životního prostředí*, Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 1998.
- Švestka J. a kol.: *Občanský zákoník – komentář*, 10. vyd., Praha: C.H.Beck, 2006.
- Tietenberg T.: *Environmental Economics & Policy*, 5th Edition, Boston: Pearsons Education, 2007.
- Tridimas, T.: *The General Principles of EC Law*, Oxford: Oxford University Press, 1999.
- van der Berg, J.C.J.M. (ed.) *Handbook of Environmental and Resource Economics*. Cheltenham: Edward Elgar, 2002.
- Vyskot I. et al.: *Kvantifikace a hodnocení funkcí lesů České republiky*, Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2003.
- Yamin F. (ed.) *Climate change and carbon market. A Handbook of Emission Reduction Mechanisms*, London: Earthscan, 2005.

Odborné články a statě

- Arnold F.S.: *Why policy makers don't use environmental taxes*, Washington: U.S. Environmental Protection Agency, 1994, dostupné na [http://yosemite.epa.gov/ee/epa/ermfile.nsf/vwAN/EE-0312-1.pdf/\\$File/EE-0312-1.pdf](http://yosemite.epa.gov/ee/epa/ermfile.nsf/vwAN/EE-0312-1.pdf/$File/EE-0312-1.pdf) [cit. 15. 9. 2007].
- Bakeš M.: *Daně, poplatky a ústavní právo*, in: Pocta prof. JUDr. Václavu Pavlíčkovi k 70. narozeninám, Praha: Linde, 2004, str. 562-571.

- Bašta J.: O čem se hovoří: Vstupenky, prosím!, *Krkonoše – Jizerské hory*, srpen 2005, dostupné na http://krkonose.krnap.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7354&Itemid=3 [cit. 18. 3. 2008].
- Bernard M.: Právní ochrana životního prostředí v hornictví, *České právo životního prostředí*, 2/2007.
- Binswanger H.Ch.: Wege aus der Wohlstandfalle, in: Binswanger H.Ch., Geissberger T., Ginsburg T. (eds.) *Strategien gegen Arbeitslosigkeit und Umweltkrise*, NAWU-Report, Frankfurt/M: Fischer, 1978.
- Bíziková L., Kluvánková-Oravská T.: Reforma politiky životného prostredia Slovenskej republiky v kontexte prístupového procesu do Európskej únie, *Ekonomický časopis*, 51, 2003, č. 4, s. 447-460.
- Boháč R.: Ochrana životního prostředí v daňových zákonech, *Daně*, 10-11/2004, str. 10-19.
- Borovičková H.: Ekonomické a kompenzační nástroje ochrany přírody a krajiny v České republice, *Ekologie a právo*, 2/2005, str. 15-18.
- Brůhová-Foltýnová H., Máca V.: Successes and failures of biofuels promotion in the Czech Republic, in: Deketelaere K., Milne J., Kreiser L., Görres A. (eds.) *Critical Issues in Environmental Taxation – Volume VI*, Oxford: Oxford University Press, (v tisku).
- Charnovitz, S. (2003) Trade and climate: Potential conflicts and synergies, in: *Beyond Kyoto: Advancing the international effort against climate change*, Arlington: Pew Center on Global Climate Change, s. 141-170.
- Coase R.: The problem of social costs, *Journal of Law and Economics*, Vol. 3, Oct. 1960, str. 1-44.
- Convery F., McDonnell S., Ferriera S.: The Most Popular Tax in Europe? Lessons from the Irish Plastic Bag Levy, *Environmental and Resource Economics*, 38(1), str. 1-11, 2007.
- de Cendra J.: Can Emission Trading Schemes be Coupled with Border Tax Adjustments? An Analysis vis-à-vis WTO Law, *Review of European Community and International Environmental Law*, Vol. 15, No. 2, 2006, str. 131-145.
- Dienstbier F.: Efektivita práva a ekonomické nástroje ochrany životního prostředí, *České právo životního prostředí*, 4/2004, str. 49-52.

- Dienstbier F.: Ekonomické zajištění odpovědnosti při ochraně životního prostředí, *Daně*, 10-11/2004, s. 20-25.
- Dienstbier F.: Environmentální aspekty současné české daňové soustavy, *Právo a podnikání*, 1/2004.
- Dienstbier F.: Zpoplatnění nakládání s komunálním odpadem po tzv. pražské novele zákona o odpadech, *České právo životního prostředí*, 3/2002, s. 69-79.
- Dienstbier F.: Komunální odpad v novém zákoně o odpadech, *České právo životního prostředí*, 2/2002, s. 52-59.
- Ekins, P., Speck, S.: Competitiveness and Exemptions from Environmental Taxes in Europe, *Environmental and Resource Economics*, Vol. 13(4), 1999, str. 369-396
- Goulder L.H., Parry I.W.H.: Instrument Choice in Environmental Policy, Discussion Paper 08-07, Washington: Resources for the Future, 2008.
- Goulder, L.H.: Environmental Taxation and the "Double Dividend: A Reader's Guide". NBER Working Paper No. W4896, 1994, dostupné na <http://www.nber.org/papers/w4896> [cit. 3.5.2008].
- Gram Mortensen B.O.: The EU Emission Trading Directive, *European Environmental Law Review*, Vol. 13, No. 10, 2004, str. 275-284.
- Haml M.: Trojí přístup k veřejným statkům, *Finance a úvěr*, Vol. 51 (2), 2001, str. 111-125.
- Hicks J.: The Foundations of Welfare Economics, *Economic Journal*, 49 (196), 1939, str. 696-712.
- Hsu S.-H. (2004) Fairness Versus Efficiency in Environmental Law, *Ecology Law Quarterly*, Vol. 31, str. 303-401.
- Jaffe A.B., Stavins R.N.: Dynamic Incentives of Environmental Regulation: The Effects of Alternative Policy Instruments on Technological Diffusion, *Journal of Environmental Economics and Management*, Vol. 29, 1995, str. 43-63
- Kaldor N.: Welfare Propositions in Economics and Interpersonal Comparisons of Utility, *Economic Journal*, 49 (195), 1939, str. 549-552.
- Könings, M. (2004) Energy taxation and state aid, The Netherlands: energy tax exemption for energy intensive end-users, *Competition Policy Newsletter*, No. 1, str. 84-85.

- Krečmer V., Šišák L., Šach F., Švihla V., Flora M.: K ekonomickému hodnocení mimoprodukčních funkcí lesa z hledisek lesopolitických, *Zprávy lesnického výzkumu*, Vol. 51, 3/2006, Supplement, str. 195-215.
- Krzeminska J.: Are Support Schemes for Renewable Energies Compatible with Competition objective? An Assessment of National and Community Rules, *The Yearbook of European Environmental Law*, Oxford University Press, 2007, str. 125-158.
- Kudynová A.: Obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů, *České právo životního prostředí*, 3/2004, str. 53-58.
- Luckin, D., Lightfoot, S.: Environmental taxation in contemporary European politics, *Contemporary Politics*, Vol. 5 (1999), No. 3, str. 243-261.
- Máca V.: Environmental Tax Reform in the Czech Republic, in: Damohorský M. (ed.) *Czech and European Environmental Law Yearbook – Volume 2*, Praha: Česká společnost pro právo životního prostředí, 2007, str. 33-40.
- Máca V.: New Guidelines of the EU Commission on Environmental State Aid: Who will Gain and Who will Lose?, *Common Law Review*, No. 11, (v tisku).
- Marková H.: Označování daňových povinností, in: *Ve službách práva*, sborník příspěvků k 10. výročí založení pobočky nakladatelství C.H. Beck v Praze, Praha: C.H. Beck, 2004, str. 165-175.
- Marková H.: Platební povinnosti poplatkového charakteru na úseku ochrany životního prostředí, *Daně*, 10-11/2004, s. 2-9.
- Martin M.: Trade Law Implications of Restricting Participation in The European Union Emission Trading Scheme, *Georgetown International Environmental Law Review*, Vol. 19, Spring 2007, str. 437-474.
- Messerschmidt, K.: Efficiency and the principle of proportionality. Should lawyers learn from economists?, Working paper, EuroFaculty, Talin, 2002.
- Nikolaides P.: Compatibility of State Aid and the Balancing Test: Its Role in the Architecture of State Aid Control, Proceedings of the Annual Conference of the Global Competition Law Centre, College of Europe, Bruges, August 2006, available at http://www.eipa.eu/UserFiles/File/state_aid/Balancing_Test_and_Architecture_of_Control_23Aug06.pdf [cit. 7. 4. 2008]

- Porter, M., van der Linde, C.: Toward a new conception of the environment-competitiveness relationship, *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 9, No. 4, 1995.
- Radvan M.: Elektronické mýtné v České republice, *Mezinárodní a srovnávací právní revue*, 14/2005, s. 95-101.
- Revesz R.L., Stavins R.N.: Environmental Law, in: Polinsky A.M., Shavell S. (eds.) *Handbook of Law and Economics*, Volume 1, Amsterdam: North Holland/Elsevier, 2007, str. 499-589.
- Romančíková E.: Ekonomické nástroje environmentální politiky a ich ekonomická dimenzia, *Ekonomický časopis*, 54 (1), 2006, str. 52-68.
- Seinen A.T.: State aid aspects of the EU Emission Trading Scheme: the second trading period, *EC Competition Policy Newsletter*, 3/2007, str. 100-105.
- Sheriff G.: Efficient Waste? Why Farmers Over-Applied Nutrients and the Implications for Policy Design, *Review of Agricultural Economics*, Vol. 27, No. 4, 2005, str. 542-557.
- Sobotka M.: Právní a ekonomické nástroje ochrany životního prostředí, *AUC Iuridica*, 3-4/2002, str. 115-181.
- Spadaro J.V., Rabl A.: Global Health Impacts and Costs due to Mercury Emissions, *Risk Analysis*, Vol. 28, No. 3, 2008, str. 603-613.
- Swanson T., Kontoleon A.: What is the role of environmental valuation in the courtroom? The US experience and the proposed EU directive, *Environmental Law Alliance Worldwide*, 2003, dostupné na <http://www.elaw.org/assets/pdf/Environmental.Valuation.Courtroom.pdf> [cit. 11. 1. 2008].
- Tošner O.: Stát jako vlastník vyhrazených nerostů, *České právo životního prostředí*, 1/2007, str. 38-58.
- Tužinský M.: Zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů, *České právo životního prostředí*, 2/2005, str. 47-56.
- Valatin G.: Quota Trading Systems in EU Fisheries, *Review of European Community and International Environmental Law*, Vol. 9 (3), 2000, s. 296-306.
- Vícha O.: Antarktické právo – mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí Antarktidy, *České právo životního prostředí*, 3/2003.

Studie a sborníky

- AEAT: Damages per tonne emission of PM_{2,5}, NH₃, SO₂, NO_x and VOCs from each EU25 Member State (excluding Cyprus) and surrounding seas, AEAT Environment, dostupné na http://www.cafe-cba.org/assets/marginal_damage_03-05.pdf [cit. 2. 6. 2008].
- Bräuer I., Müssner R., Marsden K., Oosterhuis F., Rayment M., Miller C., Dodoková A.: The Use of Market Incentives to Preserve Biodiversity, Final Report, Ecologic, July 2006.
- COWI: Economic Instruments in Environmental Protection in Denmark, Copenhagen: Miljøstyrelsen, dostupné na http://www2.mst.dk/Udgiv/publications/2000/87-7909-568-2/html/kap05_eng.htm [cit. 22. 6. 2008].
- EC Commission: Environmental Taxes and Charges in the Single Market, Communication from the Commission, COM (97) 9 final, Official Journal, C 224, 23. 7. 1997.
- EC Commission: Vademecum Community Rules on State Aid, 2007 version, dostupné na http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/vademecum_on_rules_2007_en.pdf [cit. 18. 9. 2007].
- Economic Policy Committee (2007) The use of auctioning in the post-2012 ETS allocation scheme, ECFIN/EPC(2007)REP/51207, Brussels, 14 May 2007.
- EEA: Application of the emissions trading directive by EU Member States, EEA Technical report no. 2/2006, Copenhagen: European Environment Agency, 2006.
- EEA: Effectiveness of environmental taxes and charges for managing sand, gravel and rock extraction in selected EU countries, EEA Report 2/2008, Copenhagen: European Environmental Agency
- EEA: Market-based instruments for environmental policy in Europe, EEA Technical report 8/2005, Copenhagen: European Environment Agency, 2005.
- EEA: Using the market for cost-effective environmental policy. Market-based instruments in Europe, EEA Report 1/2006, Copenhagen: European Environment Agency, 2006.
- EPA: Guidelines for Preparing Economic Analyses, EPA-240-R-00-003, Washington: United States Environmental Protection Agency, 2000.

- EPA: International Experiences with Economic Incentives for Protecting the Environment, Washington: U.S. Environmental Protection Agency, 2004.
- EPA: United States Experiences with Economic Incentives for Protecting the Environment, Washington: U.S. Environmental Protection Agency, 2001.
- European Commission/EUROSTAT: Taxation trends in the European Union, 2007 edition, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007.
- Jílková J. a kol.: Analýza efektivity ekonomických nástrojů, Praha: IEEP FNH VŠE, únor 2008.
- Kolektiv: Kodex životního prostředí – zdroj polemik a nadějí, Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2005
- M.E.S.A. 10 Consulting Group: Riešenie nakladania s obalmi v podmienkach Slovenska, studie pro Recyklačný fond, Bratislava, 2005, dostupné na http://www.recfond.sk/index.php?www=sp_file&id_item=78 [cit. 28.7.2008]
- OECD Recommendation of the Council on the Implementation of the Polluter-Pays Principle, C(74)223.
- OECD: Addressing the Economics of Waste, Paris: OECD Publications, 2004.
- OECD: Environmental and distributional issues: analysis, evidence and policy implications, ENV/EPOC/WPNEP(2003)12/FINAL, Paris: OECD, 2004.
- OECD: Environmentally Harmful Subsidies. Challenges for Reform, Paris: OECD Publications, 2005.
- OECD: Environmentally Related Taxes in OECD Countries: Issues and Strategies, Paris: OECD Publications, 2001.
- OECD: Instrument Mixes for Environmental Policy, Paris: OECD Publications, 2007.
- OECD: Managing the Environment: The Role of Economic Instruments, Paris: OECD Publications, 1994.
- OECD: Report of the OECD Pesticide Risk Reduction Steering Group Seminar on Pesticide Risk Reduction through Good Container Management, ENV/JM/MONO(2005)12, Paris: OECD.
- OECD: The Political Economy of Environmentally Related Taxes, Paris: OECD Publications, 2006.

- OECD: Zpráva OECD o hodnocení politiky, stavu a vývoje životního prostředí ČR, Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2005.
- Pearce D.W.: The United Kingdom Climate Change Levy. A study in political economy, COM/ENV/EPOC/CTPA/CFA(2004)66/FINAL, Paris: OECD, 2005.
- RPA: Review of Key Issues Related to Economic Instruments to Reduce the Environmental Impact of Pesticide Use, report to the Department for the Environment, Food and Rural Affairs, London, April 2004.
- Ščasný M. (ed.): Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii. Environmentální daňová reforma: optimální fiskální politika nebo efektivní politika životního prostředí?, příspěvky z konference konané ve dnech 31.10.-2.11.2002. Svazek IV, Praha: Matfyzpress, 2002.
- Ščasný M., Brůha J.: Predikce sociálních a ekonomických dopadů návrhu první fáze ekologické daňové reformy České republiky, studie pro Ministerstvo životního prostředí ČR, Univerzita Karlova v Praze - Centrum pro otázky životního prostředí, duben 2007.
- Slavík J.: Návrh opatření ke zkvalitnění systému vratných nápojových obalu s cílem prevence vzniku odpadu, Praha: IREAS, 2006.
- Smith S.: Environmental taxes and competitiveness: An overview of issues, policy options and research needs, Paris: OECD, 2003.
- UNEP: The Use of Economic Instruments in Environmental Policy: Opportunities and Challenges, Geneva: United Nations Publication, 2004.
- USTUTT/EPFL: Methodological improvements for the assessment of external costs due to indirect human exposure through ingestion and due to further substances so far unaddressed, Deliverable 2.1 - RS 1b, NEEDS projekt 6. rámcového programu Evropské komise, dostupné na http://www.needs-project.org/docs/results/RS1b/NEEDS_RS1b_WP2_D.2.1.zip [cit. 18. 6. 2008].
- WTO: Trade and Environment at the WTO, Geneva: World Trade Organisation, 2004, dostupné na http://www.wto.org/english/tratop_e/envir_e/envir_wto2004_e.pdf [cit. 3. 4. 2008].

Ročenky, výroční zprávy, stanoviska a politické dokumenty

ČBÚ: Roční zpráva Českého báňského úřadu za období od 1.1.2006 do 31.12.2006, dostupná na <http://www.cbubus.cz/docs/uradzprava2006.doc> [cit. 20. 7. 2008].

ČIŽP: Výroční zpráva za rok 2007, Praha: Česká inspekce životního prostředí, 2008, dostupné na [http://www.cizp.cz/\(hygh1ezfws1ker4nayv255\)/zdroj.aspx?typ=4&Id=2023&sh=2033859198](http://www.cizp.cz/(hygh1ezfws1ker4nayv255)/zdroj.aspx?typ=4&Id=2023&sh=2033859198) [cit. 28.7. 2008].

EC Commission: Commission Staff Working Document accompanying proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on industrial emission – impact assessment, SEC(2007) 1679.

European Commission: Excise duty tables, Part II – Energy products and electricity, January 2008, dostupné na http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/excise_duties/energy_products/rates/excise_duties-part_II_energy_products-en.pdf [cit. 20. 6. 2008].

ICAO's policies on taxation in the field of international air transport, 3rd edition, 2000, Doc 8632, dostupné na http://www.icao.int/icaoet/dcs/8632/8632_cons_en.pdf [cit. 15. 3. 2008].

Komise pro cenné papíry: Povaha emisních povolenek z hlediska vymezení investičních nástrojů v § 3 zákona o podnikání na kapitálovém trhu, STAN/14/2005.

Kontrolní závěr z kontroly „Výběr a užití úplat za vypouštění odpadních vod do vod povrchových a kontrola vodohospodářských investic, 96/41, Věstník NKÚ 1997, částka 3.

MŽP/ČSÚ: Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2007, Praha: Ministerstvo životního prostředí a Český statistický úřad, 2007.

SFŽP ČR: Výroční zpráva 2006, Praha, 2007, dostupná na http://www.sfzp.cz/soubor-ke-stazeni/9/2745-vyrocní_zprava_sfzp_cr_2006.pdf [cit. 17. 6. 2008]

Skupina ČEZ. Výroční zpráva 2006, dostupné na http://www.cez.cz/edee/content/file/investori/CEZ_VZ06_CJ.zip [cit. 11. 5. 2008].

Státní politika životního prostředí na období 2004-2010, schválená usnesením vlády ČR ze dne 17. března 2004 č. 235.

SÚRAO: Plán činnosti a rozpočet Správy úložišť radioaktivních odpadů na rok 2008, tříletý plán a dlouhodobý plán, srpen 2007, dostupné na <http://proe.cz/surao2/Dokumenty/plancin08.pdf> [cit. 11. 4. 2008].

Veřejný ochránce práv: Veřejný ochránce práv a postup obcí při zpoplatňování komunálního odpadu, Kancelář veřejného ochránce práv, Brno, říjen 2004.

Vodovody a kanalizace České republiky 2006, ročenka, Praha: Ministerstvo zemědělství, 2007, dostupné na http://81.0.228.70/attachments/VaK_2006.pdf [cit. 25. 7. 2008].

Seznam zkratek

- AOX – absorbovatelné organické látky
- BATs – nejlepší dostupné techniky (best available techniques)
- CBA – analýza nákladů a přínosů (cost-benefit analysis)
- CCS - zachycování a uchovávání uhlíku (Carbon Capture and Storage)
- CNG – stlačený zemní plyn
- CO₂ – oxid uhličitý
- ČIŽP – Česká inspekce životního prostředí
- ČNR – Česká národní rada
- EDR – ekologická daňová reforma
- EEA – Evropská agentura pro životní prostředí
- EK – Evropská komise (Komise Evropských společenství)
- EMAS – systém řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (Eco Management and Audit Scheme)
- ES – Evropské společenství
- EU – Evropská unie
- EU ETS – schéma emisního obchodování v Evropské unii
- GATT – Všeobecná dohoda o clech a obchodu
- GJ – gigajoule (jednotka energie)
- HDP – hrubý domácí produkt
- ICAO – Mezinárodní organizace pro civilní letectví
- kW/MW – kilowatt, megawatt (jednotka výkonu)
- kWh/MWh – kilowatthodina, megawatthodina (jednotka energie)
- LPG – zkapalněný ropný plyn
- MEŘO – metylester řepkového oleje

NAP – národní alokační plán

NATO – Organizace Severoatlantické smlouvy

NKÚ – Nejvyšší kontrolní úřad

NO_x – oxidy dusíku

NPV – čistá současná hodnota (net present value)

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN – Organizace spojených národů

PM_{2,5}/PM₁₀ – prachové částice (tuhé znečišťující látky) o velikosti do 2,5 resp. 10 μm

PSP – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

RAS – rozpuštěné anorganické soli

REACH – registrace, evaluace a autorizace chemických látek

SES – Smlouva o založení Evropského společenství

SFŽP – Státní fond životního prostředí České republiky

SO₂ – oxid siřičitý

TZL – tuhé znečišťující látky

U. S. EPA – Agentura pro životní prostředí Spojených států amerických (United States Environmental Protection Agency)

UNEP – Program OSN pro životní prostředí

WTO – Světová obchodní organizace

ZOPK – zákon o ochraně přírody a krajiny

ZPF – zemědělský půdní fond